
УДК 343.98

Н. І. Клименко
доктор юридичних наук, професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНТЕГРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МЕРЕЖІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ

Розглядається інтеграція європейської мережі експертних установ, зосереджується увага на найбільш відомих судово-експертних інститутах Європи, аналізуються основні напрями їх діяльності та види досліджень, а також цілі європейської судово-експертної асоціації.

Національна судова експертиза не може існувати ізольовано, тобто тільки в межах окремої держави. Вона не буде ефективно виконувати свої функції забезпечення правоохоронної діяльності поза інтеграції з міжнародним співтовариством. Тому необхідна інтеграція експертних можливостей і ресурсів, обмін досвідом роботи, облік сучасних досягнень науки і техніки, виключення дублювання науково-методичного забезпечення, регіональний розподіл завдань між судово-експертними установами, створення профільних експертних напрямів.

Судово-експертна діяльність держави має відповідати національним принципам і міжнародним правовим і професійним стандартам. Висновок, складений експертами однієї держави, повинен мати силу докази для судів іншої держави. Експертам різних країн не можна бути ізольованими один від одного і від правоохоронних систем цих держав; вони повинні стати повноправними суб'єктами міжнародних правоохоронних відносин, разом реалізовувати потенціал національної судової експертизи, науки і техніки. В останні роки активувалося міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи.

Одним з таких напрямків є створення міжнародних судово-експертних мереж. Окремі напрями інтеграції передбачені в Законі України «Про судову експертизу» і в проекті Закону України «Про судово-експертну діяльність» (р. 7 С. 48–50).

Україна підписала Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом, тому юристів, що спеціалізуються в судовій експертології, цікавлять міжнародні організації в галузі судової експертизи. Зокрема, нещодавно створена Європейська асоціація судової експертизи, завдання якої включають застосування широкого спектру наук в правовій системі, досягнення яких можуть надавати допомогу в пошуку, зберіганні і аналізі доказів скоєних злочинів.

Європейська мережа судово-експертних установ (ENFSI) існує з 1995 року. У її складі налічується 53 експертні установи, 41 з яких знаходяться в державах-членах Євросоюзу (ЄС) — найбільша у світі об'єднана організація судово-експертних установ, що отримала міжнародне визнання [5].

Серед країн, інститути яких входять в європейську мережу: Вірменія, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Угорщина, Греція, Грузія, Данія, Іспанія, Ірландія, Італія, Литва, Латвія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Румунія, Росія, Сербія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Швеція, Швейцарія.

Найбільш відомими інститутами ENFSI, що проводять експертні дослідження, є Нідерландський, Польський, Угорський і Празький судово-експертні інститути.

Польський судово-експертний інститут при Міністерстві юстиції імені професора Яна Зена проводить дослідження в наступних галузях: токсикологічна експертиза; експертиза наркотичних засобів; дослідження ДНК, авто-технічна, будівельно-технічна експертизи, експертиза лакофарбних матеріалів, експертиза виробів ізволокон, скла; експертиза зброї і слідів пострілів, трасологічна експертиза; почеркознавча експертиза; експертиза технічного дослідження документів; дактилоскопічна експертиза; судово-психологічна експертиза, експертиза звукозаписів[2; 3].

Інститут почав працювати з 1929 р. Спочатку був створений відділ фізико-хімічних методів дослідження, потім відділ хіміко-токсикологічних досліджень. Незабаром відкрився третій відділ — біологічних досліджень. Керував інститутом до 1939 року суддя Скорзинський.

Після окупації Варшави німецькими військами майно інституту — обладнання лабораторій і бібліотека були незаконно присвоє-

ні фашистами і передані кримінальній поліції Берліна. Велику підтримку інституту зробив Ягелонський університет у Кракові, який надав в його користування приміщення і обладнання.

Нині до складу інституту входять п'ять експертних підрозділів, відділи забезпечення якості і методики досліджень, а також відділ наукової інформації.

Оскільки інститут є активним членом ENFSI, на його базі періодично організовуються міжнародні конференції і семінари з актуальних проблем судової експертизи і криміналістики.

Угорський інститут судових експертиз у Будапешті функціонує з 1961 року. Його співробітники працюють в п'яти підрозділах — класичної криміналістики, дактилоскопії, дослідження в сфері застосування наркотичних засобів, судової генетики і судової медицини, проводять дослідження в області біології, хімії, геології (грунти), виявляють наявність алкоголю в крові, аналізують відбитки пальців, встановлюють ідентичність оспорюваних документів. Нові напрями в діяльності угорських фахівців — дослідження оспорюваних документів із застосуванням мікроскопічного інфрачервоного і спектрографічного оптичних методів.

Нідерландський інститут (The Netherlands Forensic Institute — NFI) є європейським інноваційним центром експертних досліджень. Він безкоштовно обслуговує органи голландської поліції і прокуратури, а також інші організації у сфері правоохоронних органів. Пропонує свої послуги судовим органам і адвокатурі. Він обслуговує пожежну, прикордонну, митну службу, розвідувальні органи [4].

Контроль за якістю його діяльності здійснюється незалежним органом — Голландською радою з акредитації. Науково-дослідні програми інституту включають такі напрями:

- хімічний, біологічний, радіологічний і ядерний аналіз речових доказів (з BRNe);
- дослідження слідів з місця скоєння злочину;
- кіберзлочинності (пошкодження комп'ютерних файлів, цифрових записів, серверів комунікаційних мереж);
- геноміки, яка проводить аналіз ДНК різних джерел, визначення географічного розташування донора;
- визначення знарядь скоєння злочину і способів нанесення ушкоджень;
- надання наукової оцінки отриманих даних.

Нідерландський інститут судових експертиз (The Netherlands Forensic Institute — NFI) має статус агентства при Міністерстві безпеки і юстиції Нідерландів, знаходиться під юрисдикцією Генерального директора з правоохоронної діяльності, розташований в Гаазі у спеціально побудованій для нього будівлі відповідно до міжнародних стандартів, з урахуванням специфіки роботи з речовими доказами.

Зважаючи на специфіку роботи з речовими доказами, NFI виконує три основні функції:

- 1) проведення судових експертиз у кримінальних справах;
- 2) виконання УПП і розробка нових методів і засобів судової експертизи;
- 3) підготовка експертних кадрів і підвищення їх кваліфікації.

Спектр експертної діяльності — більше 30 судово-експертних напрямів, включаючи судово-медичні дослідження (у тому числі експертизи по ДНК. Ведеться база даних ДНК Нідерландів.

ENFSI — мережа судово-експертних установ в Європі. Її стратегія полягає в тому, щоб розробляти методичні рекомендації, координувати науково-дослідні роботи по виконанню експертиз [4].

Судова експертиза — ефективний засіб вивчення інформації, дослідження і розробка профілактичних пропозицій.

Завдання ENFSI — забезпечувати потреби країн-членів ЄС в галузі судової експертизи новітніх досягнень науки і техніки, забезпечувати оперативне керівництво науковими дослідженнями і подальше вдосконалення судової експертизи в Європі.

Для вирішення цього завдання створені 16 експертних робочих груп (з огляду місця скоєння злочину, з цифрових зображень, з наркотиків і так далі), які займаються розробкою стандартизованих методик на основі професійних знань, різних технологій і науки. Впровадження їх результатів в практику і складає суть діяльності ENFSI.

Основними перспективними напрямками підвищення ефективності судової експертизи є:

- методично обґрунтоване застосування широкого кола різних наукових дисциплін;
- нові розробки у сфері технологій, такі як ДНК-аналіз, зміна ролі і значущості судової експертизи при проведенні розслідування злочинів (об'єм експертного навантаження збільшився удвічі впродовж останніх п'яти років);
- цифрові технології і реконструкція місця скоєння злочину

забезпечують можливість послідовної ступеневої фіксації результатів огляду при реконструкції місць вчинення злочинів і аварій;

– об'єктивна інтерпретація мультимодальних доказів (на місці злочину зустрічається велика різноманітність типів речових доказів (мультимодальних доказів.) Їх інтерпретація вимагає розробки і ранжирування альтернативних гіпотез для вірогідного пояснення кримінальних дій);

– мобільні технології для проведення мережевого аналізу. Ефективне використання таких технологій (мікрорідинної і нанотехнологій) забезпечує кращий огляд місця події і прискорює розкриття злочинів;

– організація та координація в галузі розвитку експертних напрямів.

Міжнародний тероризм, транснаціональний характер злочинності вимагають постійного вдосконалення методів експертних досліджень. Потрібна співпраця між різними європейськими експертними інститутами. З цією метою Європейський союз затвердив проект (680 891 євро), що діє з 1 січня 2013 року по грудень 2015 року, координатором якого є європейська мережа експертних інститутів (Нідерланди), найбільш активні партнери проекту — 6 інститутів Німеччини, 4 — Великобританії, іспанський, польський, чеський і т. п.

Останніми роками розслідування злочинів усе більш залежить від експертної науки. Збільшення кількості тяжких міжнародних злочинів вимагає тіснішої співпраці між країнами. Саме тому дуже важливо, щоб кожній країні були доступні методи експертних досліджень, які застосовуються в інших країнах. Співпраця у рамках цього проекту поширюватиметься, передусім, на ті галузі, в яких бракує розуміння, де необхідно застосовувати порівняльний метод, де саме необхідне дослідження.

Партнери займатимуться конкретними галузями експертної науки, методикою почеркознавства, аналітичними методами порівняння людських голосів, а також інтерпретацією отриманих доказів в ході розслідування кримінальних злочинів.

Судова експертиза охоплює велику кількість наукових дисциплін, і багато актуальних проблем експертної науки важко вирішити, використовуючи ресурси однієї лабораторії в одній країні. Тому міжнародна співпраця дає явні переваги.

Експерти, що проводять дослідження у рамках Проекту Євросоюзу, зосередять увагу на ідентифікації кращих методик конкретних

експертних досліджень і потім розповсюдять їхні результати в усій європейській спільноті вчених криміналістів. Буде проведено експериментальне дослідження старих документів з використанням бази даних про текстильні волокна, доступні для судових експертів і слідчих.

Готується Посібник з інноваційних методів, практично в усіх галузях знань. У Посібнику будуть дані рекомендації за визначенням голосу того, хто говорить, і методики фонетистів з метою ідентифікації особи за усною мовою.

Меті вдосконалення методик експертних досліджень слугують і конференції експертів-криміналістів, що проводяться в містах різних країн (Лозанна, Краків, Стамбул, Хельсінки, Глазго).

Наступна (7-ма) конференція проведеться в Празі у вересні 2015 року в Празькому Центрі (Празький інститут криміналістики заснований в 1958 році, є членом ENFSI з 1998 року).

Пропонується використати науковий потенціал експертних об'єднань, учбових інститутів і дослідницьких установ Європи, які займаються прикладними дослідженнями. Їх співробітництво на договірній основі має перспективи для підвищення конкурентної здібності ЄС і покращення розслідування різних злочинів за рахунок проведення наукових досліджень і методичних розробок судових експертиз.

Список використаних джерел

1. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.nizkor.org/hweb/orgs/polish/institute-for-forensic-research/>
2. Ламухина О. А. Институт судебно-экспертных исследований Минюста Польши // Теория и практика судебной экспертизы / О. А. Ламухина. — 2008. — № 2 (10) — С. 214-216.
3. Glazek A., Piekoszewski W. Forensic Sciences in Cracow [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.forensicscience.pl/50_glazek.pdf
4. Усов А. И. Об институте судебной экспертизы Нидерландов (NFI) / А. И. Усов // Теория и практика судебной экспертизы. — 2012. — № 2 (26). — С. 160–163.
5. Хазиев Ш. Н. О Европейской сети судебно-экспертных учреждений / Ш. Н. Хазиев // Адвокат. — 2005. — № 8. — С. 14–19.

ИНТЕГРАЦИЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ СЕТИ СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Н. И. Клименко

Рассматривается интеграция европейской сети судебно-экспертных учреждений, указываются наиболее известные институты экспертных исследований, анализируются основные направления их деятельности и виды исследований, а также цели европейской экспертной ассоциации.

INTEGRATION OF EUROPEAN NETWORK OF SUDEBNO- EKSPERTNYKH ESTABLISHMENTS

N. I. Klimenko

The authors address European network of forensic research institutes, focusing on the most widely known forensic science institutions in Europe, analyse major orientations of their activity and branches of research as well as objectives of European forensic science association.

УДК 343.148

О. А. Федотов
кандидат юридических наук,
начальник

*Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розглянуто дискусійне питання щодо доцільності реформування судово-експертної діяльності в Україні. На основі історичного аналізу цієї проблеми, сучасного стану нормативно-організаційного забезпечення судово-експертних установ та інших чинників зроблено висновки щодо недоцільності їх централізації.

Постійна увага вчених і практиків до проблем організації судово-експертної діяльності є важливим чинником підвищення її якості, зміцнення довіри до об'єктивності висновку судового експерта.